

Správní trestání: přestupek proti občanskému soužití; svoboda projevu

Přestupkem může být pouze čin protiprávní (nedovolený), proto projevem učiněným v mezích čl. 17 Listiny základních práv a svobod není možno naplnit znaky skutkové podstaty přestupku podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, byť by byl takový projev objektivně ironický či sarkastický a konkrétní osoba by se jím cítila být uražena či zesměšněna, neboť ironie, sarkasmus, vtip a výsměch patří ke svobodě projevu, stejně jako právo svobodně se projevovat patří k demokratickému právnímu státu.

(Podle rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích, ze dne 20.1.2009, č. j. 52 Ca 53/2008 - 38)

Prejudikatura: srov. nálezy Ústavního soudu č. 156/1997 Sb. ÚS (sp. zn. II. ÚS 357/96), č. 57/2005 Sb. ÚS (sp. zn. I. ÚS 367/03), č. 71/2005 Sb. (sp. zn. IV. ÚS 146/04), č. 70/1999 Sb., č. 184/2005 Sb. ÚS (sp. zn. I. ÚS 394/04) a usnesení Ústavního soudu č. 4/2005 Sb. ÚS (sp. zn. III. ÚS 11/04).

Věc: Petr S. proti Magistrátu města Pardubice, za účasti Ing. Zuzany Zlesákové, o uložení pokuty

Rozhodnutím Úřadu městského obvodu V statutárního města Pardubice ze dne 26.5.2008, ve spojení s rozhodnutím Magistrátu města Pardubice (žalovaný) ze dne 15.9.2008 byl žalobce uznán vinným ze spáchání přestupku proti občanskému soužití dle § 49 odst. 1 písm. a) zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, kterého se měl dopustit tím, že „v přesně nezjištěném období měsíce června 2007 na svou parcelu u cyklostezky v ulici Tábořská umístili dřevěnou tabuli s nápisem 'Vítejte ve Zlosákově', která na místě visela do přesně nezjištěného dne měsíce března 2008, čímž vydal v posměch Ing. Zuzanu Zlesákovou, starostku MO Pardubice VI“. Za tento přestupek mu byla uložena pokuta ve výši 500 Kč.

Proti rozhodnutí žalovaného podal žalobce žalobu, v níž namítá zánik odpovědnosti za přestupek, a to, že nápis „Vítejte ve Zlosákově“ není „způsobivý vydat kohokoli v posměch, neboť se netýká žádné konkrétní osoby“. Dále namítal, že se žalovaný řádně nevypořádal s tím, zda se jedná o správní delikt trvajících či nikoliv, že nedostatečným způsobem zjistil skutkový stav věci, když nebylo nade vše pochybnost prokázáno, že tabulku s nápisem „Vítejte ve Zlosákově“ umístil na pozemkovou parcelu on a neurčitý popis místa spáchání přestupku ve výroku rozhodnutí správního orgánu prvního stupně. V doplnění žaloby žalobce poukázal i na to, že se žalovaný nevypřádal se skutečností, že

navrhovatelka je osobou činnou ve veřejném životě, přičemž tato skutečnost je dle žalobce z hlediska posuzování daného jednání významná, i s ohledem na judikaturu k ochraně osobnosti.

Krajský soud v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích, napadené rozhodnutí žalovaného i rozhodnutí Úřadu městského obvodu VI statutárního města Pardubice zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

I.

(...) Svoboda projevu představuje jeden z nejdůležitějších základů demokratické společnosti a jednu z hlavních podmínek pokroku a rozvoje každého jednotlivce. Jako taková se svoboda projevu vztahuje nejen na „informace“ nebo „myšlenky“ příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují: tak tomu chtějí pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti [srov. např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve věci Fuentes Bobo proti Španělsku, r. 20001]]. Je základním principem soudobé euroatlantické společnosti, že i nadnesené a přehánějící názory, a to dokonce i názory někoho urážející, jsou-li proneseny ve veřejné či politické debatě, jsou názory ústavně chráněnými [srov. rozhodnutí Spolkového ústavního soudu BVerfGE 61, 1 nebo BVerfGE 90, 1 či rozhodnutí Nejvyššího soudu USA New York Times Co. v. Sullivan 376 U. S. 254 (1964)]. Ústavní soud má opakovaně za to, že každý názor, stanovisko nebo kritika je, vzhledem k významu svobody projevu podle čl. 17 odst. 1 Listiny, zásadně přípustným (srov. např. rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 357/96,2) Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 9, str. 355, srov. též rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 367/033) a ve věci sp. zn. IV. ÚS 146/044)).

Je samozřejmostí, že práva zakotvená v čl. 17 odst. 1 Listiny a čl. 10 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) nejsou bezbřehá. Z čl. 17 odst. 4 Listiny plyne, že svobodu projevu a právo vykládat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Z článku 10 odst. 2 Úmluvy plyne, že omezení těchto svobod lze připustit, pokud tak stanoví zákon a je-li to nezbytné v demokratické společnosti - mimo důvody shora uvedené - v zájmu územní celistvosti, předcházení nepokojů a zločinnosti, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Z citovaných článků Listiny a Úmluvy je zřejmé, že omezení uvedeného základního práva je vázáno na následující podmínky:

musí je stanovit zákon, tento zákon sleduje legitimní cíl a

musí jít jen o takové omezení, které je v demokratické společnosti nezbytné. Tato omezení mají povahu výjimky ze základního práva na svobodu projevu a práva na informace, a proto je třeba je vykládat - podle obecných zásad - restriktivně (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 526/98,5) nález sp. zn. I. ÚS 367/03, nález sp. zn. I. ÚS 394/046).

II.

Jak již bylo uvedeno shora, žalobce se měl dopustit přestupku proti občanskému soužití dle § 49 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích tím, že „v přesně nezjištěném období měsíce června 2007 na svou parcelu u cyklostezky v ul. Táborská umístil dřevěnou tabuli s nápisem 'Vítejte ve Zlosákově', která na místě visela do přesně nezjištěného dne měsíce března 2008, čímž vydal v posměch Ing. Zuzanu Zlesákovou, starostku MO Pardubice VI“.

Z úředního záznamu ze dne 8.10.2007 soud zjistil, že paní Ing. Zuzana Zlesáková oznámila, že žalobce umístil na svou parcelu v Pardubicích Svítkově u cyklostezky (ulice Táborská) tabuli s nápisem „Vítejte ve Zlosákově“. Dále uvedl, že „tento nápis je úmyslně namířen proti její osobě a poškozuje ji a celou její rodinu u spoluobčanů a toto se oznamovatelky vzhledem k její funkci velmi dotýká“.

Z úředního záznamu o podaném vysvětlení soud dále zjistil, že Ing. Zuzana Zlesáková dne 8.10.2007 policejnímu orgánu uvedla, že nápis je „zcela nepochybně“ namířen proti její osobě, když žalobce jí „delší dobu neoprávněně osočuje, neboť je přesvědčen, že ona může za zamítnutí jeho žádosti o umístění stavby na uvedené parcele“.

Předně je nutno uvést, že ať již tabuli s nápisem „Vítejte ve Zlosákově“ umístil na pozemek žalobce kdokoliv, bylo jeho úmyslem tímto veřejně projevit svůj názor. Není přitom rozhodné, zda chtěl nápisem „Vítejte ve Zlosákově“ jeho autor vyjádřit, že místo, kde byla tabule s nápisem umístěna, je místem, kde jsou páčány špatné činy či žijí zlí lidé (zlo = Zlosákov), nebo byl text skutečně „slovní hříčkou zesměšňující příjmení Zlesáková“, jak v odůvodnění svého rozhodnutí spekuluje žalovaný. Podstatné je totiž pouze to, že rozhodně nelze říci, že by se (objektivně) jednalo o text (= Vítejte ve Zlosákově) vulgární (hrubý, sprostý) či hrubě urážlivý. Jinými slovy: nejedná se o sdělení, které by nebylo možno v demokratické společnosti již akceptovat (tolerovat) a vyžadovalo by přímý zásah ze strany orgánů veřejné moci. Dle přesvědčení tohoto soudu se jedná o svobodný projev autora nápisu učiněný zcela v mezích čl. 17 Listiny, tedy o projev nepřekračující ústavní limity svobody projevu. Proto jednání popsané ve výroku žalovaného rozhodnutí (bez ohledu na to, zda se ho žalobce dopustil či nikoliv) ani logicky nemohlo - jak namítal žalobce - naplnit skutkovou podstatu

přestupku dle § 49 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích, neboť přestupkem, jak obecně známo, může být pouze jednání protiprávní (nedovolené).

Na tomto místě je třeba poznamenat, že pokud by byl čl. 17 Listiny nerespektující výklad § 49 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích zaujatý správním orgánem prvního stupně a žalovaným správním, bylo by možno za přestupek dle § 49 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích bez dalšího postihnout všechny satiriky a karikaturisty, neboť satira (= literární druh využívající ke kritice různých jevů a osob ironii, sarkasmus, vtip a výsměch) i karikatura (= zkratkovité zesměšňující nebo satiricky odsuzující výtvarné nebo literární zobrazení některých rysů osobnosti) jsou založeny na zesměšňování. Absurdní důsledky takovéto interpretace snad není nutno podrobněji rozebírat.

Zdejší soud na tomto místě znovu opakuje, že svoboda projevu je jednou z nejstarších ústavně garantovaných svobod. Již francouzské Prohlášení lidských a občanských práv z roku 1789 v čl. X uvádí, že „nikdo nesmí být pronásledován za své názory ...“ a v čl. XI potom, že „svobodné sdělování myšlenek je jedním z nejcennějších práv člověka“ (srov. např. Klíma, K. a kol. Encyklopedie ústavního práva. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 633 a násl.). Svoboda projevu se vztahuje nejen na informace nebo myšlenky příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují: tak tomu chtějí pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti. Je proto povinností tohoto soudu poskytnout svobodě projevu v souladu s čl. 4 Ústavy ochranu.

Ze všech výše uvedených důvodů soud podle § 78 odst. 1 a odst. 3 s. ř. s. zrušil pro nezákonnost jak rozhodnutí žalovaného, tak rozhodnutí správního orgánu I. stupně a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení (§ 78 odst. 4 s. ř. s.). Soud se již nezabýval dalšími žalobními body, když takový postup by postrádal s ohledem na argumentaci shora předestřené smysl. (...)

III.

Pro úplnost soud dodává, že trestní právo či správní právo trestní a trestněprávní či správnětrestní kvalifikaci určitého jednání, které má soukromoprávní základ (§ 11 a násl. zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník), jako trestného činu či správního deliktu, je třeba považovat za ultima ratio, tedy za krajní právní prostředek. V zásadě nemůže sloužit jako prostředek nahrazující ochranu práv a právních zájmů jednotlivce v oblasti soukromoprávních vztahů, kde závisí především na individuální aktivitě jednotlivce, aby střežil svá práva, jimž má soudní moc poskytovat ochranu. Je nepřijatelné, aby tuto ochranu aktivně přebíraly orgány činné v trestním řízení či jiné orgány veřejné moci, jejichž úkolem je ochrana převážně celospolečenských hodnot, nikoliv přímo konkrétních subjektivních práv jednotlivce, jež svou povahou spočívají v soukromoprávní sféře (srov. např. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 789/06, 27.9.2007). Proto, pokud je osoba zúčastněná na

řízení (Ing. Zuzana Zlesáková) skutečně přesvědčena, že jednáním popsaným ve výroku žalovaného rozhodnutí bylo zasaženo do jejích práv, je na místě, aby se domáhala ochrany u soudu civilního.

Práva na ochranu osobnosti se totiž samozřejmě mohou domáhat i politici a ostatní veřejně činné osoby (osoba zúčastněná na řízení je osobou veřejně činnou - je starostkou městského obvodu statutárního města a členkou Občanské demokratické strany). Je však třeba uvést, že měřítko posouzení skutkových tvrzení a hodnotících soudů jsou v jejich případech mnohem měkčí ve prospěch původců těchto výroků. Je to dáno skutečností, že osoba vstoupivší na veřejnou scénu musí počítat s tím, že jakožto osoba veřejně známá bude pod drobnohledem veřejnosti, která se zajímá o její jak profesní, tak i soukromý život a současně jej hodnotí, zvláště jedná-li se o osobu, která spravuje veřejné záležitosti. Tato filosofie Ústavního soudu se nese v duchu názorové linie ESLP, který uvedl, že hranice přijatelné kritiky jsou adekvátně širší u politiků než u soukromé osoby (viz např. rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 146/04).

Např. v nález ve věci sp. zn. I. ÚS 367/03 Ústavní soud uvedl, že lze obecně konstatovat, že osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy aj., musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané. Důvod tohoto principu je dvojitý. Jednak se tím podporuje veřejná diskuze o veřejných věcech a svobodné utváření názorů. Co největší bohatost diskuze o věcech veřejných by měla být státní mocí regulována jen v míře nezbytně nutné (srov. čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod). Současně tím stát akceptuje, že jeho mocenský zásah do svobody projevu, za účelem ochrany dobrého jména jiných občan, by měl přijít subsidiárně, tedy pouze tehdy, pokud nelze škodu napravit jinak. Škodu lze napravit jinak než zásahem státu, např. užitím přípustných možností k oponování kontroverzních a zavádějících názorů. Tak lze často minimalizovat škodlivý následek sporných výroků mnohem efektivněji, než cestou soudního řízení (viz rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 367/03) (To, že mocenský zásah do svobody projevu má přijít pouze subsidiárně v situaci, kdy nelze škodu napravit jinak než zásahem státu, zopakoval Ústavní soud i ve věci sp. zn. IV. ÚS 23/05. Uvedl, že obranou by mohlo být např. užití přípustných možností k oponování kontroverzních názorů.).

Obdobně v rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 11/047) Ústavní soud uvedl, že ve vztahu k osobám veřejně známým či politicky činným Ústavní soud vychází z přesvědčení, že právo kritiky, zakotvené v čl. 17 odst. 2 Listiny a čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, které je neoddělitelnou součástí svobody projevu a práva na informace, musí respektovat rovnováhu mezi tímto právem a osobnostními právy konkrétního subjektu a nemůže překračovat určité hranice spojené s atributy demokratické společnosti. Takto vymezené mantinely ve vztahu k fyzické osobě, která jedná či vystupuje jako „veřejná osobnost“, jsou širší, než ve vztahu k osobě soukromé. Toto nazírání není důsledkem jakési „degradace“ ochrany osobnostních práv politika, ale je přirozeným důsledkem jeho rozhodnutí učinit své jednání předmětem veřejné pozornosti, čímž se samozřejmě politik vědomě vystavuje pozorné a ne vždy objektivní kontrole svého jednání a chování, a to jak ze strany svých voličů či členů stejné politické strany, tak, a to zejména, ze strany politické opozice, novinářů i všech občanů. Nevyhnutelnou stránkou výkonu veřejné funkce je tedy nutnost větší míry

tolerance k negativním postojům či hodnocením, kterým se osoba veřejně činná vystavuje přijetím této funkce, a nikoli v neposlední řadě i srozumění takové osoby se snášením důsledků vyvozených z její společenské a politické odpovědnosti. Zda je skutečně ochotna konkrétní fyzická osoba tyto nepříjemné stránky svého postavení snášet či nikoli, záleží na jejím vlastním uvážení.

1) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29.2.2000, Fuentes Bobo proti Španělsku, stížnost č. 39293/98 (nepublikováno).

2) Publikované pod č. 156/1997 Sb. ÚS.

3) Publikované pod č. 57/2005 Sb. ÚS.

4) Publikované pod č. 71/2005 Sb. ÚS.

5) Publikovaný pod č. 70/1999 Sb.

6) Publikovaný pod č. 184/2005 Sb. ÚS.

7) Publikované pod č. 4/2005 Sb. ÚS.